

content and pedagogical technologies of training the garment production worker]. Moscow.

2. Bulah, A. V. (2015). *Fenomen pidpriemnytskoi diialnosti u profesiinii pidhotovtsi uchniv profesiino-tehnicnykh navchalnykh zakladiv shveinoho profilu*. [The phenomenon of entrepreneurship in VET students' training of sewing profile]. Kyiv.

3. Grytsenok, I. A. (2007). *Pedahohichni umovy orhanizatsii vyrobnychoho navchannia uchniv PTNZ shveinoho profilu*. [Pedagogical conditions of industrial training organization for students of the vocational sewing profile school]. Kyiv.

4. Dubnytska, O. M. (2013). *Kompetentnistno-intehratyvnyi pidkhid do formuvannia profesiinoi pidhotovky fakhivtsiv shveinoho profilu*. [Competency-integrative approach to formation of professional training of sewing profile specialists]. Kyiv.

5. Yezhova, O. V. (2017). *Modelirovanie v professionalnom obrazovanii*. [Simulation in professional education]. Moscow.

6. Yezhova, O. V. (2014). *Prognozirovanie innovatsionnogo sodержaniya obrazovaniya spetsialistov shveinoi otrasli*. [Projections of innovative educational contents when training specialists in the sewing industry]. St. Petersburg.

7. Yezhova, O. V. (2014). *Klasyfikatsiia modelei v pedahohichnykh doslidzhenniakh*. [Classification of models in pedagogical researches]. Kirovograd.

8. Yezhova, O. V. (2018). *Pedahohichni umovy pidhotovky fakhivtsiv shveinoi haluzi z zastosuvanniam prognostychnykh modelei*. [Prognostic models as means of creating pedagogical conditions for fashion education]. Kirovograd.

9. Korotkova, L. I. (2012). *Pedahohichni umovy stvorennia profesiinykh standartiv shveinoho profilu na osnovi kompetentnisnogo pidkhodu*. [Pedagogical conditions for developing qualification standards of sewing specialization based on competence approach]. Kyiv.

10. Kredenets, N. D. (2015). *Formuvannia profesiinoi kompetentnosti molodshykh spetsialistiv lehkoj promyslovosti: teoretychni ta metodychni zasady: (na materialy vyshchykh navchalnykh zakladiv I-II rivniv akredytatsii)*. [Formation of professional competence of light industry junior specialists:

theoretical and methodical basics: (on the material of I-II levels of accreditation higher educational institutions)]. Kryvyi Rih.

11. Nechipor, S. (2012). *Monitorynh rivnia sformovanosti predmetnoi kompetentnosti maibutnoho kravtsia z tekhnologii vyhotovlennia odiahu* [Monitoring of formation the subject competence level of the future tailor from the technology of making clothes]. Kyiv.

12. Plakhtyna, O., Vdovych, S. (2015). *Vykorystannia aktyvnykh metodiv navchannia u profesiinii pidhotovtsi maibutnykh kravtsiv-zakriinykiv*. [Use of Active Learning Methods While Training Future Tailors' Cutters]. Kyiv.

13. Yezhova, O. V., Pashkevich, K. L., Manoilenko, N. V. (2018). Comparative Analysis of Foreign Models of Fashion Education. *Romanian Journal for Multidimensional Education*, Vol. 10(2), 88-101. doi: 10.18662/rrem/48.

14. Yezhova, O. V. (2017). *Prognozovanie rozvytku tekhnologii. Vlakna a Textil*, 24 (4).

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ЄЖОВА Ольга Володимирівна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри теорії і методики технологічної підготовки, охорони праці та безпеки життєдіяльності Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: підготовка фахівців технологічного профілю з урахуванням прогнозу розвитку галузі.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

YEZHOVA Olga Volodymyrivna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Professor at the Chair of Theory and Methods of Technological Training, Professional Labour and Life Safety, Volodymyr Vynnychenko Centralukrainian State Pedagogical University.

Circle of scientific interests: training of specialists in the technological profile taking into account the forecast of the branch development.

Стаття надійшла до редакції 22.06.2019 р.

УДК 378.015:316.42:316.77(043.5)

ГАЛЕТА Ярослав Володимирович –

доктор педагогічних наук,

доцент, доцент кафедри педагогіки та менеджменту освіти

Центральноукраїнського державного педагогічного університету

імені Володимира Винниченка,

<https://orcid.org/0000-0003-0484-529X>

e-mail: yaroslavhaleta@ukr.net

РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНОЇ ЗРІЛОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Епохи змін у суспільстві викликають необхідність

зіставлення й узгодження накопиченого наукового досвіду з новими фактами реальності. Крім того, соціальні зміни, які

надають нову точку відліку, змінюють звичні критерії ставлення до світу, висувають перед наукою нові проблеми, актуалізують її суперечності, формують нові завдання.

Актуальність вивчення проблеми формування й розвитку зрілої особистості зумовлена не лише потребами науки, а й вимогами життя. Суспільство, що активно розвивається, висуває підвищені вимоги до особистості, очікуючи від дорослої людини активності, самостійності, незалежності й особистої відповідальності, конструювання персональної системи цінностей та ідентичності. Сучасне суспільство потребує громадян, які є творцями власного життя та сприяють інноваціям і розвитку світовлаштування. Отже, вирішення проблеми розуміння сутнісних особливостей, структури, механізмів і умов формування зрілої особистості сприятиме розвитку суспільства загалом, оскільки тільки зріла особистість здатна творити гармонійний і зрілий світ навколо себе.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зазначимо, що проблемі соціальної зрілості приділена увага дослідниками. Вона стала предметом ґрунтовного вивчення переважно в таких галузях наукового знання, як філософія, психологія, педагогіка, соціологія.

Глибинним представленням феномену соціальної зрілості ми зобов'язані дослідженням психологів: К. Абульханова-Славська, Б. Ананьєв, О. Асмолов, Л. Божович, Д. Леонтьєв, М. Покрасс та ін.

Вивченням соціальної зрілості особистості у контексті підготовки майбутнього педагога займалися О. Андрієнко, О. Ганжа, М. Ємельянова, О. Каменева, М. Лебедик, В. Радул, О. Солдатченко, О. Темрук та ін.

Однією з найбільш актуальних тенденцій розвитку сучасного суспільства є інформатизація соціальної реальності. Вплив інформаційно-комунікаційних технологій на суспільство широкий і багатоаспектний, особливо це стосується економіки, культури та освіти.

Сьогодні інформація стала провідним чинником соціально-економічного, політико-правового й духовно-культурного розвитку сучасного суспільства. Інформаційно-комунікаційні технології все більше впливають на різні сфери життя, науки, освіти. Природно також і те, що при якісно нових перетвореннях у суспільному житті, що зумовлені процесом інформатизації, актуалізовано питання про особливості інтеграції особистості в соціальну систему.

Досліджували проблему становлення особистості в інформаційному суспільстві

С. Афанасьєв, С. Дука, Т. Еріксен, М. Кастельс, М. Моїсєєв, І. Негодаєв, С. Расторгуєв, Е. Тоффлер та ін.

В умовах упровадження інформатизації в усі сфери життя і діяльності людини та під їх безпосереднім впливом у неї формується комплекс потреб, що відповідає розвитку інформаційного суспільства: у самореалізації шляхом застосування інформаційно-комунікаційних технологій в усіх аспектах свого існування; у саморозвитку в умовах становлення інформаційного суспільства; у постійному оновленні й безперервному вдосконаленні професійних можливостей.

Реалізація цих потреб є однією із засадничих умов становлення соціальної зрілості людини.

Аналіз спеціальної літератури дає право говорити про те, що майже відсутні дослідження, які об'єднують зазначені питання в одне ціле, яке осмислене в соціально-філософському аспекті. У сучасному науковому дискурсі немає єдності думок щодо цілісності особистості, її соціальної зрілості в інформаційному суспільстві, а це надає темі дослідження проблемний характер.

Мета статті – схарактеризувати та апробувати шляхи розвитку соціальної зрілості майбутнього вчителя в умовах оновлення інформаційної культури суспільства.

Виклад основного матеріалу дослідження. У науковій літературі є багато підходів до побудови структури соціальної зрілості та до визначення компонентів, які є найбільш важливими та відіграють роль «опорного елемента», «ядра» соціальної зрілості [12, с. 177].

Перш ніж почати аналіз, варто згадати, що до розкриття сутності поняття «зрілість» існує щонайменше два теоретико-методологічних підходи. По-перше, зрілість розуміють як окремий період у становленні людини, найтриваліший і продуктивніший в сенсі виробничих стосунків. З точки зору часових меж він обмежується закінченням періоду юності і початком старіння. По-друге, зрілість трактують як певну інтегральну властивість особистості, яка полягає у володінні певними якостями, які сприяють гармонії взаємодії людини з навколишнім середовищем і самим собою, ефективному розв'язанню життєвих завдань. Зазначимо одразу, що зрілість розумітимемо не як період, а як якість особистості, тому перший підхід розглядається нами лише як орієнтир у тимчасовому плані розвитку людини, а інший беремо за основу в дослідженні. Підхід, який ми обрали, вивчає, швидше, не поняття зрілості взагалі, а зрілість як конкретний

прояв процесу дозрівання в стосунках й особистісних якостях людини.

К. Бейкер та Г. Я. Варга стверджують, що цю якість слід відрізнити від фізичної зрілості, яка виявляється в остаточному формуванні організму й підготовці його до виконання всіх основних функцій, а також від психологічної зрілості, яка знаходиться на достатньому для ефективної діяльності рівні розвитку пізнавальних процесів, емоцій та волі [1].

Учені, спираючись на методологічну основу власних досліджень, виділяють різні критерії зрілості. Досить поширеними є ті, які зорієнтовані або на адаптацію до соціуму (соціально орієнтовані), або на розкриття ресурсів автономної особистості, індивідуальності (індивідуально орієнтовані).

Розглядаючи соціально орієнтовані показники зрілості, необхідно виділити дві сфери взаємовідношень особистості: з близьким оточенням – «Я–Інші» та із суспільством – «Я–Суспільство».

Дослідники, у сфері «Я–Інші», виділяють такі характеристики зрілої особистості: потреба в турботі про інших людей; здатність до психологічної близькості з іншою людиною. Так, В. Петровський пов'язує зрілість особи з персоналізацією, а саме, поляганням свого буття в інших людях.

Критеріям зрілості особистості у сфері «Я–Суспільство» присвячені роботи В. Орлової [8], В. Слободчикова, С. Ісаєва [11]. Вони виокремлюють ціннісні орієнтації, соціальні й моральні норми, переконання та установки.

У контексті ідеї розвитку соціальної зрілості особистості, нам цікаві індивідуально орієнтовані показники в системі «відношення до себе». До них відносять: здібності до ефективного використання власних знань і здібностей [7], здібності до конструктивного розв'язання різних життєвих проблем на шляху до повноти самореалізації [2].

Н. Леонов вважає, що вивчення зрілості особистості за критеріями соціально й індивідуально-орієнтованими ізольовано і навіть у їх взаємозв'язку є малопродуктивним. Він вважає, що їхня інтеграція породжує якісно нові суб'єктні інтеграційні утворення, які забезпечують цілісність зрілості особистості й по-особливому її організують [6]. Отже, для вивчення зрілості особистості необхідно аналізувати процес її розвитку, становлення, досліджуючи як критерії показники суб'єктності, які народжуються в процесі інтеграції соціальних й індивідуальних компонентів соціальної зрілості.

Зокрема до цього висновку прийшов український науковець В. Радул. Він

стверджує, що одним з основних висновків, що існує в більшості наукових досліджень, які стосуються поняття «соціальна зрілість», є висновок про те, що особистість виступає як суб'єкт людської діяльності, спрямованої на перетворення навколишньої дійсності [9, с. 6].

Проведений нами аналіз показав, що зміст поняття «соціальна зрілість особистості» в різних науках розкривається як етап; момент прогресу; стан системи; становище особистості в суспільстві; здобуття людиною самостійного соціального положення; реалізація потреби в самоудосконаленні; результат соціалізації; готовність до соціальної самореалізації; особистісне самовизначення; багатовимірний стан людини, акмеформа; інтеграційна характеристика особистості; комплекс особистісних якостей; вікова й соціально-педагогічна характеристика людини; інтеграційний критерій результатів навчання, виховання, розвитку; результат розвитку людини.

Зазначимо, що зріла особистість повинна мати відповідальність й активність у здійсненні діяльності, її вчинки співвідносяться з вимогами гуманності, стосунки із собою та іншими людьми мають бути гармонійні. Загалом такій особистості властиві свобода вибору й незалежність, а також володіння цілісністю характеристик і світогляду.

Відповідальність є однією з характеристик, що забезпечують адекватне їх виконання, оскільки в основі утворення цієї якості лежить механізм інтеріорізації, вбудовування зовнішніх вимог суспільства у внутрішню структуру мотивації і є критеріальною характеристикою соціальної зрілості майбутнього вчителя.

Наступний критерій, безпосередньо пов'язаний із відповідальністю особистості, – це соціальна спрямованість поведінки людини, взагалі, і майбутнього учителя зокрема. Критерій, що виходить з розглянутих нами завдань і переконань авторів стосовно зрілості особистості, – це активна участь людини в житті суспільства (активність). Активність необхідно розглядати в сукупності з поняттям відповідальності. Соціально зрілий педагог повинен уміти відповідати за результати своїх дій і здійснений вибір.

Наступний запропонований нами критерій зрілості – здатність до взаємодії. Зв'язок між критерієм здатність до взаємодії і критерієм самостійності особистості (п'ятим критерієм) простежується через поняття психологічного простору. Здорова міра незалежності від оточення й суверенність психологічного простору людини полягає в здатності відстоювати суверенність цінностей.

В умовах інформатизації освіти загальний комплекс професійно важливих якостей, необхідних для успішності професійної діяльності, доповнюється специфічними якостями, які характеризують рівень інформаційної культури педагога. Дана логіка дає змогу нам розглядати як окремий критерій соціальної зрілості майбутнього вчителя саме здатність до інформаційного саморозвитку.

При виборі умов розвитку досліджуваного феномену ми віддали перевагу таким заходам, які не вимагають істотного ускладнення педагогічного процесу. Вважаємо, що педагогічні умови повинні окреслюватися з наявних можливостей педагогічного процесу, здатних прискорити й поліпшити отримуваний результат.

В умовах діалогічного, за своєю суттю гуманістичного спілкування, у студентів формується досвід використання конструктивних форм взаємодії, відповідальність за результативність такої форми активності.

Враховуючи різні чинники, діалог на занятті може бути побудований як:

– діалог-імітація: орієнтований на питально-відповідальну форму, де за викладачем закріплена роль ведучого;

– діалог-обговорення: передбачає спілкування умовно «рівних» суб'єктів в освітньому процесі;

– діалог-пізнання: що охоплює складні взаємозв'язки й пізнавальні відношення суб'єкта зі світом, з оточуючими людьми, із самим собою.

У процесі дослідження виявлено умови реалізації діалогу. Однією з них стало рефлексивне управління його проведенням, коли викладач не просто ставить перед собою цілі опанування студентами освітнім стандартом, але прагне до того, щоб ці цілі були внутрішньо ними прийнятні.

Технологія створення діалогу містила такі етапи:

– виділення в професійній проблемі ціннісного компонента (фактів, ідей, життєвих проблем);

– трансформацію дедуктивно-описових тверджень у питально-відповідальних, проблемних;

– побудова певної логічної системи питань;

– продумування оцінних питань з метою вироблення у студентів ціннісного ставлення до професійної проблеми.

Дослідно-експериментальна робота з професійної підготовки студентів на базі діалогової взаємодії здійснювалася в системі всіх циклів дисциплін ЗВО, включаючи педагогічну практику.

Продуктивна в розвитку соціальної

зрілості студентів – майбутніх учителів технологія майстерень була реалізована в межах першої педагогічної умови.

Основні ідеї цієї технології відповідають суті принципів діалогізації й персоналізації освіти:

– усі здатні;

– знання однієї особи мають бути збагачені знаннями інших, потрібний постійний діалог з автором, педагогом, друзями, собою;

– навчання відбувається в атмосфері відкритості й повної рівності осіб, де кожен має право на помилку, де шануються незнання і невдачі.

Визначено умови, які сприяють підвищенню ефективності самостійної роботи: наявність необхідного навчально-методичного забезпечення, наявність системи моніторингу якості виконання самостійної роботи; наявність системи мобільного зворотного зв'язку (наприклад, наявність системи тестових завдань); наявність комп'ютерного супроводу.

Організація самостійної роботи в інформаційному середовищі пов'язана з виявленням етапів процесу цієї роботи.

Перший етап – усвідомлення потреби в пошуку інформації, у визначенні пошукових цілей. Другий етап – здійснення інформаційного пошуку. Третій – переробка інформації, вибір способу зберігання. Четвертий – переведення інформації в знання (застосування на практиці).

Нами виокремлено основні етапи створення й інтеграції ресурсів інформаційно-навчального середовища в традиційний навчальний процес.

1. Початковий етап або етап «інновацій» зазвичай характеризується тим, що профіль традиційного курсу не змінюється.

2. Другий етап визначено як етап «педагогічної модернізації» – зміни профілю курсу.

Під час проведення дослідження розроблено проект створення інформаційно-освітнього середовища – динамічної системи, що є цілісною сукупністю освітніх ситуацій, які поступально змінюють одна одну. Під освітньою ситуацією розуміємо систему психолого-педагогічних і дидактичних умов і стимулів, що ставлять людину перед необхідністю усвідомленого вибору, коригування і реалізації власної моделі навчання, тобто здійснення самостійної навчальної діяльності.

Інформаційно-освітнє середовище реалізує такі функції:

– оперативне постачання навчальної інформації тому, хто навчається;

– здійснення взаємодії між усіма

учасниками навчального процесу і зворотного зв'язку з викладачем;

– забезпечення індивідуальної і групової самостійної роботи.

Для стимуляції застосування знань і вмінь, отриманих у ході курсу, використовувалися професійно орієнтовані мотиваційно-стимулюючі ситуації, що передбачають певні кроки й послідовність реалізації, а саме:

– проведення спільного орієнтування в особистісно значущій для студентів предметній галузі;

– виявлення проблем, що цікавлять студентів як майбутніх учителів;

– розгляд проблем у контексті значущих для студентів професійних та особистісних цінностей.

Розроблено і випробувано ефективний варіант організації гурткової роботи студентів – «віртуальна лабораторія».

Наш досвід педагогічної практики ґрунтується на використанні так званих покращувальних технологій, які забезпечують «значні переваги», не будучи до цього принципово новими технологіями і підходами.

Доведено, що одним з інноваційних підходів до організації педагогічної практики є науково-практична конференція, що передусім. На відміну від традиційної настановчої конференції, вона включає кілька етапів. Перший етап – це показові уроки шкільних учителів. На другому етапі в режимі круглого столу проводиться спільна рефлексія вчителів, студентів і викладачів ЗВО. Третій етап – «студентські читання»: майбутні вчителі пропонують для колективного обговорення власні дослідницькі роботи з питань педагогіки і психології, методики викладання (теми доповідей співвідносяться зі змістом показових уроків). Останній етап – це конференції, підсумкова рефлексія всіх суб'єктів освітнього процесу, у контексті якої студенти отримують рекомендації до майбутньої практики.

Як інновацію в проведенні педагогічної практики розглядаємо також портфоліо.

Реалізовано досвід організації педагогічної практики студентів, який припускає її супровід за допомогою спеціалізованого факультетського сайту, що містить інформацію з педагогічної практики.

Технологія педагогічного супроводу професійної підготовки майбутнього педагога в межах педагогічної практики включає такі етапи:

1) цільовий – етап самопізнання освітніх потреб;

2) мотиваційний – етап програмування змін у своїй особистості;

3) процесуальний – етап здійснення і демонстрації власної презентації;

4) рефлексія – етап відкриття ресурсу нових можливостей.

З'ясовано, що одним із ефективних методів розширення соціального досвіду і розвитку соціальної зрілості є соціальна практика. Нами були реалізовані такі види соціальної практики: благодійна діяльність; волонтерська діяльність. Впроваджено можливості методу проектів. Метод проектів, що реалізовується в освітньому процесі, зумовлює формування соціальних характеристик, сприяє розвитку соціальної зрілості студента, готовності його до адаптації в соціумі, професійній діяльності.

Важливим чинником активізації й розвитку науково-дослідної роботи студентів вважається ефективна організація індивідуальної науково-дослідної роботи студента. Здійснення індивідуального підходу дозволяє реалізацію положень:

– залучення студентів до науково-дослідної роботи ще з 1-го курсу і безперервне спостереження за їхнім професійним і науковим зростанням упродовж усього періоду їх навчання у закладі вищої освіти;

– наявність постійної дослідницької теми протягом 2–2,5 останніх років навчання;

– відповідність тематики науково-дослідної роботи студентів профілю підготовки фахівців;

– практична спрямованість науково-дослідної роботи, можливість реалізації наукових розробок на практиці;

– злиття тематики студентських робіт з комплексними темами, що розробляються кафедрами, можливість публікації студентських наукових праць;

– наявність компетентного фахівця як наукового керівника;

– впровадження «дослідницького навчання», коли здібний студент із самого початку навчання працює не над дипломним, а над дисертаційним дослідженням;

– програма індивідуального навчання спрямована на те, щоб виявляти талановитих студентів і стимулювати їхню науково-дослідну діяльність.

Суттєве значення для активізації науково-дослідної роботи студентів має проведення в межах ЗВО змагальних організаційно-масових заходів, конкурсів на кращу групу, кафедру, факультет з організації науково-дослідної роботи студентів.

Висновки та перспективи подальших розвідок напряму. Розкрито суть поняття «соціальна зрілість», охарактеризовано його генезу й міру дослідженості проблеми на міждисциплінарному рівні.

Встановлено, що феномен зрілості особистості не набув однозначного концептуального вираження на різних рівнях теоретичного дослідження й усередині них. Це пов'язано насамперед із тим, що з'ясування змісту поняття «цілісність» ведеться на різних підставах, виходячи зі специфіки підходу того чи того автора. Специфіка філософсько-соціологічного та психолого-педагогічного підходів до проблеми зрілості особистості складається, по-перше, із з'ясування сутності зрілості як особливого якісного стану в розвитку будь-якої системи та, по-друге, у розкритті сутності й соціальної зумовленості зрілості особистості як показника її інтегрованості в соціальне ціле.

Виявлено, що зміст поняття «соціальна зрілість особистості» в різних науках розкривається як етап; момент прогресу; стан системи; становище особистості в суспільстві; здобуття людиною самостійного соціального положення; реалізація потреби в самоудосконаленні; результат соціалізації; готовність до соціальної самореалізації; особистісне самовизначення; багатовимірний стан людини, акмеформа; інтеграційна характеристика особистості; комплекс особистісних якостей; вікова й соціально-педагогічна характеристика людини; інтеграційний критерій результатів навчання, виховання, розвитку; результат розвитку людини. Зріла особистість повинна мати відповідальність й активність у здійсненні діяльності, її вчинки співвідносяться з вимогами гуманності, стосунки із собою та іншими людьми мають бути гармонійні. Загалом такій особистості властиві свобода вибору й незалежність, а також володіння цілісністю характеристик і світогляду.

Визначено та обгрунтовано такі критерії розвитку соціальної зрілості майбутнього вчителя: відповідальність, соціальна спрямованість, активність, здатність до взаємодії, самостійність, здатність до інформаційного саморозвитку.

Виокремлено педагогічні умови формування соціальної зрілості майбутнього учителя.

Найбільш сприятливими умовами для формування розвитку соціальної зрілості вбачаємо такі:

1) У результаті планування і цілепокладання свого розвитку шляхом порівняння соціально-професійних очікувань і досягнень у процесі професійного становлення з урахуванням ініціативності й відповідальності.

2) Організація квазіпрофесійної діяльності студентів на основі врахування сутнісних характеристик феномену активності

в студентському середовищі. Квазіпрофесійна діяльність студентів здійснюється паралельно з освітнім процесом на безперервній основі й припускає постійний контакт студентів, викладачів і фахівців-практиків.

3) Участь студентів ЗВО в соціально-проектній діяльності. Соціальне проектування набуває все більшого поширення в професійній підготовці фахівців, зайнятих у сферах роботи з людьми (педагоги, психологи, менеджери, державні й муніципальні службовці та інші).

Найбільш ефективними виявились такі умови: діалогізація педагогічної взаємодії викладача й студента; залучення студентів до суспільно корисної діяльності та активізація дослідницької діяльності студентів.

Проведене дослідження не вичерпує всіх теоретичних та практичних аспектів розглянутої проблеми. Предметом окремого наукового пошуку може бути кожна із визначених педагогічних умов. Подальші наукові розвідки потребують розроблення методики вивчення соціальної зрілості особистості та визначення можливостей віртуалізації як нового шляху розвитку особистості.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Бейкер К. Теория семейных систем Мюррея Боуэна: Основные понятия, методы и клиническая практика / К. Бейкер, А. Я. Варга. – М.: «Когито-Центр», 2005. – 496 с.
2. Божович Л. И. Проблемы формирования личности / Л. И. Божович. – М.: Директ-Медиа, 2008. – 612 с.
3. Визигина А. В. Роль внутреннего диалога в самосознании личности : дис. канд. психол. наук /А. В. Визигина. – М., 1987. – 195 с.
4. Дридзе Т. М. На пороге эоантропо-центрической социологии / Т. М. Дридзе // Общественные науки и современность. – 1994. – № 1. – С. 97–103.
5. Жесткова Н. А. Методологические подходы к исследованию социальной зрелости и социального инфантилизма личности / Н. А. Жесткова // Вестник Пермского университета. – 2013. – Вып. 2 (14). – С. 128–135.
6. Леонов Н. И. Социально-психологическая зрелость личности : интегративный подход / Н. И. Леонов, М. М. Главатских // Известия СГУ. – 2014. – Т. 14, – № 1. – С. 55–60.
7. Омаров Э. З. Особенности личностной зрелости успешных и неуспешных предпринимателей: дис. ... канд. психол. наук: 19.00.05 / Э. З. Омаров. – Тюмень, 2011. – 196 с.
8. Орлова В. В. Социальная зрелость молодежи : социально-психологический аспект / В. В. Орлова // Международный журнал прикладных и фундаментальных исследований. – 2009. – № 5. – С. 124–125.
9. Радул В. В. Соціально-педагогічна зрілість / В. В. Радул. – Кіровоград : ПВЦ ТОВ «Імекс ЛТД»,

2002. – 248 с.

10. Сергиенко Е. А. Зрілость: молярний или модулярний підход? / Е. А. Сергиенко // Феномен и категория зрелости в психологии. – М. : Институт психологии РАН, 2007. – С. 13–28.

11. Слободчиков В. И. Психология человека / В. И. Слободчиков, Е. И. Исаев. – М. : Школа-Пресс, 1995. – 384 с.

12. Хмурина Т. О. Наукові аспекти аналізу сутнісних характеристик соціально-професійної зрілості майбутніх соціальних педагогів / Т. О. Хмурина // Вісник Запорізького національного університету : збірник наукових праць. Педагогічні науки / гол. ред. Г. В. Локарева. – Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2011. – № 3 (16). – С. 174–179.

REFERENCES

1. Beyker, K. (2005). *Teoriya semeynyih sistem Myurreya Bouena: Osnovni ponytiyi, metodi i klinicheskayi praktika*. [Murray Bowen Family Systems Theory: Basic Concepts, Methods, and Clinical Practice]. Moscow.

2. Bozhovich, L. I. (2008). *Problemy formirovaniya lichnosti*. [Problems of personality formation]. Moscow.

3. Vyzyhyna, A. V. (1987). *Rol vnutrenneho dialoha v samosoznanyu lichnosti*. [The role of internal dialogue in personality self-awareness]. Moscow.

4. Drydze, T. M. (1994). *Na porohe ekoantropotsentrycheskoi sotsyolohyy*. [On the threshold of ecoanthropocentric sociology]. Moscow.

5. Zhestkova, N. A. (2013). *Metodolohycheskye podkhody k yssledovaniyu sotsyalnoi zrelosti y sotsyalnoho ynfantylyzma lichnosti*. [Methodological approaches to the study of social maturity and social infantilism of personality]. Perm.

6. Leonov, N. Y., Hlavatskykh? M. M. (2014). *Sotsyalno psykholohycheskaia zrelost lichnosti : yntehratyvnyi podkhod*. [Socio-psychological maturity of an individual: an integrative approach]. Moscow.

7. Omarov, E. Z. (2011). *Osobennosti lichnostnoi zrelosti uspeshnykh y neuspeshnykh predprynymatelei*. [Features of personal maturity of successful and unsuccessful entrepreneurs]. Tumen.

8. Orlova, V. V. (2009). *Sotsyalnaia zrelost molodezhy : sotsyalno-psykholohycheskyi aspekt*. [Social maturity of youth: socio-psychological aspect]. Moscow.

9. Radul V. V. (2002). *Sotsialno-pedahohichna zrilist*. [Socio-pedagogical maturity]. Kirovohrad.

10. Serhienko, E. A. (2007). *Zrelost: moliarnyi yly modularnyi podkhod?* [Maturity: a molar or modular approach?]. Moscow.

11. Slobodchikov, V. I. (1995). *Psihologija cheloveka*. [Human psychology]. Moscow.

12. Khmurynska, T. O. (2011). *Naukovi aspekty analizu sutnisnykh kharakterystyk sotsialnoprofesiinoi zrilosti maibutnykh sotsialnykh pedahohiv*. [Scientific aspects of the analysis of the essential characteristics of socio-professional maturity of future social educators]. Zaporizhzhia.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ГАЛЕТА Ярослав Володимирович – доктор педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки та менеджменту освіти Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: феномен «соціальна зрілість»; проблема становлення особистості в умовах інформатизації суспільства.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

HALETA Yaroslav Volodymyrovych – Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor of Pedagogics and Educational Management Volodymyr Vynnychenko Centralukranian State Pedagogical University.

Circle of research interests: the phenomenon of «social maturity»; problem of personality formation in the conditions of informatization of society.

Стаття надійшла до редакції 06.08.2019 р.

УДК 371.15:373.3

КІЧУК Надія Василівна –

доктор педагогічних наук, професор,
декан педагогічного факультету

Ізмаїльського державного гуманітарного університету

<https://orcid.org/0000-0002-0558-2201>

e-mail: edgu_pedfakultet@ukr.net

ЗДАТНІСТЬ ДО СОЦІАЛЬНОЇ ДИПЛОМАТІЇ ЯК ОСОБИСТІСНО-ПРОФЕСІЙНА ЯКІСТЬ ФАХІВЦЯ З МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. За сучасних умов інтенсифікації процесів глобалізації і євроінтеграції значно посилюються потреби задіяності нових ресурсів особистості у процесів життєдіяльності. Зазначене набуває

особливої гостроти фахівця будь-якої сфери професійної діяльності. Адже ж на перший план виходять такі особистісно-професійні якості, які визначають його фахову успішність, максимально сприяючи розв'язанню новопосталих соціально-професійних завдань.